

Васюта В.Б.

*кандидат технічних наук, доцент кафедри економіки підприємства ПНТУ
імені Юрія Кондратюка Україна,*

Васюта В.В.

*кандидат технічних наук, доцент кафедри комп'ютерних та інформаційних
технологій і систем ПНТУ імені Юрія Кондратюка, Україна*

РЕФОРМА ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ І БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС

Аналіз сучасного розвитку нашої країни в період кардинальних змін у суспільстві в останні роки, зокрема в умовах структурної перебудови й вдосконалення організації і змісту вищої освіти в незалежній Україні, спонукає до активних пошуків нових форм і методів професійної підготовки кадрів у всіх сферах життя, запровадження досвіду європейських країн. Вища освіта сьогодні є одним із визначальних чинників відтворення інтелектуальних і продуктивних сил суспільства, розвитку духовної культури українського народу, запорукою майбутніх успіхів у зміцненні й утвердженні авторитету України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави. Вхідження України у світову співдружність передбачає перехід на якісно нові стандарти у всіх сферах життєдіяльності, у тому числі й системі освіти.

Це питання стає особливо актуальним у зв'язку з глибокими реформами у системі вищої освіти, які здійснюються нині і спрямовані на її інтеграцію в європейський науково-освітній простір, приєднання вищої школи у 2005 році до Болонського процесу.

Найбільш важливими новаціями є такі: формування єдиного відкритого простору вищої освіти; впровадження кредитно-модульних технологій навчання на базі європейської системи трансферу кредитів; стимулювання мобільності студентів і викладачів у межах європейського регіону; прийняття системи двох освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавр-магістр, які повинні змінити існуючі в Україні наукові ступені; розвиток європейської співпраці у сфері контролю за якістю вищої освіти; забезпечення працевлаштування випускників вищих навчальних закладів України в європейському ринку праці виданням Додатку до диплома, рекомендованого ЮНЕСКО.

Болонський процес – це процес європейських реформ, що спрямований на створення спільної Зони європейської вищої освіти до 2010.

Болонський процес офіційно розпочався з підписання Болонської декларації 19 липня 1999 року у Болоні (звідси і назва всього Процесу). Декларація встановлює такі цілі:

- встановлення системи зрозумілих та подібних наукових ступенів;
- встановлення системи, заснованої на двох основних циклах: студентському та післядипломному;
- введення системи кредитів ECTS;
- сприяння мобільності шляхом подолання перешкод для забезпечення руху студентів, вчителів, дослідників, адміністративного складу;
- сприяння європейській співпраці у забезпеченні якості;
- сприяння необхідним європейським вимірам у вищій освіті.

Ці цілі є сутністю Болонського процесу і значно розвинулися з того часу. Проте підписанню Болонської декларації передував інший документ, прийнятий такими країнами: Францією, Німеччиною, Італією, Великою Британією - Сорбонська декларація. Ця декларація забезпечила необхідний поштовх до створення Болонської декларації і визначила вже у 1998 році основні цілі Зони європейської вищої освіти.

Незвичайність цього процесу полягає у тому, що він не є чітко структурованим і проводиться 46 країнами, що беруть у ньому участь:

- з 1999 року: Австрія, Бельгія, Болгарія, Великобританія, Греція, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Ісландія, Іспанія, Ірландія, Італія, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Словацька Республіка, Словенія, Угорщина, Чеська Республіка, Швеція, Швейцарія;
- з 2001 року: Хорватія, Кіпр, Ліхтенштейн, Туреччина;
- з 2003 року: Албанія, Андорра, Боснія та Герцеговина, Ватикан, Росія, Сербія та Чорногорія, "бувша Югославська Республіка Македонія";
- з 2005 року: Армєнія, Азербайджан, Грузія, Молдова, Україна.

Крім цих країн (що є членами Bologna follow-up group - BFUG) та Європейської комісії, у Болонському процесу беруть участь такі міжнародні організації (у якості консультативних членів):

- Рада Європи;
- Асоціація Європейських університетів;
- Європейська асоціація закладів вищої освіти (EURASHE);
- Національні спілки студентів Європи (ESIB);
- Європейський центр вищої освіти ЮНЕСКО (UNESCO-CEPES);
- Європейська асоціація із забезпечення якості вищої освіти (ENQA);
- Освітня Міжнародна Пан-Європейська структура;
- Союз конфедерацій промисловців та роботодавців Європи (UNICE).

Згідно з цілями Болонського процесу до 2010 року освітні системи Європейських країн повинні бути реорганізовані таким чином, щоб:

- учасникам освітнього процесу було легко переїжджати з однієї країни у іншу (у Зоні Європейської вищої освіти) – з метою подальшого навчання чи працевлаштування;
- привабливість Європейської вищої освіти зросла настільки, щоб мешканці неєвропейських країн також приїжджали на навчання/роботу у Європу;
- Зона Європейської вищої освіти сприяла розширенню Європи, а висока якість та значна база знань забезпечувала подальший розвиток Європи як стабільного, мирного, толерантного суспільства.

На всіх етапах Болонського процесу було проголошено, що цей процес добровільний, такий, що ґрунтується на цінностях європейської освіти і культури; що не нівелює національні особливості освітніх систем різних країн Європи; багатоваріантний; гнучкий; відкритий; поступовий.

Болонська декларація виникла не на порожньому місці, у ній були конкретизовані основні напрями зусиль європейських університетів практично за півстоліття, врахований їх досвід відповідно до вимог цивілізаційного процесу початку XXI століття. Болонська декларація, своєю чергою, стала

фактором, що стимулював процес реформування вищої освіти в країнах Європи. Цей процес може тривати досить довго. Практика Болонського процесу доводить, що його складові також можуть розвиватися по-різному як у часі, так і масштабах змін. Наприклад, вимога про введення у країнах, що підписали Болонську декларацію, дворівневої системи (бакалавр - магістр) в інженерній освіті, станом на 2001 р., була реалізована частково: лише в кількох країнах (Англія, Франція, Польща) або тільки на рівні прийняття відповідних законів чи рішень про її введення (Австралія, Норвегія). У Бельгії, Фінляндії, Ірландії, Швеції значна вимога на той час взагалі не була реалізована. Отже, процес формування нового світу і освіти відбувається досить інтенсивно, але нерівномірно.

Але не слід ідеалізувати Болонський процес. Він нерівномірний, суперечливий, складний. Його цілі ще дуже гіпотетичні. Як приєднання до цього процесу, так і неприєднання мають свої переваги та ризики.

Для того, щоб вступити до Болонської співдружності і, головне, стати її повноправним членом, Україні треба буде піти на суттєві перетворення в системі вищої освіти і науки. Найважливіше при цьому провести ґрунтовний порівняльний аналіз вітчизняної системи науки й освіти з європейською (за болонською моделлю). За результатами цього аналізу визначити, що потрібно буде змінити в нашій системі, і започаткувати відповідні реформи.

На шляху цих реформ виникне ще багато складних проблем.

За останні роки у сфері вищої освіти України, особливо технічної, накопичилися складні проблеми, вирішення яких залишається на порядку денному, навіть незважаючи на наявність чи відсутність таких факторів, як Болонський процес.

1. Надлишкова кількість навчальних напрямів і спеціальностей. Кращі ж світові системи вищої освіти мають у 5 разів менше.

2. Недостатнє визнання у суспільстві рівня “бакалавр” як кваліфікаційного рівня, його незатребуваність вітчизняною економікою. Як правило, прийом до вузу здійснюється не на бакалаврат, а на спеціальність.

3. Загрозлива у масовому вимірі тенденція до погіршення якості вищої освіти, що наростає з часом.

4. Збільшення розриву зв'язків між освітянами і працедавцями, між сферою освіти і ринком праці.

5. Наша система наукових ступенів складна у порівнянні з загальноєвропейською, що ускладнює мобільність викладачів і науковців в Європі та інші.

Ці та інші перешкоди погіршують розпізнавання нашої системи вищої освіти зовнішнім світом, підсилюють ізоляціоністські тенденції, погіршують мобільність наших студентів, викладачів і науковців в межах європейського освітнього простору і ринку праці.

Але немає сумніву, що участь України в Болонському процесі стане поштовхом до об'єднання інтелектуальних зусиль громадськості з метою модернізації національної системи освіти

Література:

1. Гончаров С. М. Мошинський В.С. Вища освіта в Україні і Болонський процес. - Рівне, 2005.- С. 51.
2. Козяр М. Гартуємо лицарів без страху і докору// Голос України.-2006.- 20 червня.
3. Козяр М. Нові завдання рятувальної науки// Надзвичайна ситуація. .-2005.-№12.-С.- 48-50.
4. Кравцов В. М., Колісниченко Н. М. Вища освіта та Болонський процес. - Київ, 2005.- С.4.
5. Модернізація вищої освіти як важливий чинник інноваційного розвитку держави// Освіта України. 2003.- 13 травня. - № 34.- С. 2.
6. Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, Є.І. СОКОЛ, Б.В. КЛИМЕНКО. Болонський процес: цикли, ступені, кредити. - Х.:ХПІ, 2004.
7. Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я. та ін. Модернізація вищої освіти і Болонський процес // Творче об'єднання "Освіта". 2004 р., - 25 серпня
8. Яблонський В. Українська вища школа і Болонські стандарти // "Освіта" 2004 р. №34 (318), 9 вересня
9. www.ond.vlaanderen.be.
10. www.osvita.org.ua.
11. <http://ntu-kpi.kiev.ua/education/charta.html>